

Nancy McWilliams

PSIHOANALITIČNA DIAGNOSTIKA

Razumevanje osebnostne zgradbe skozi klinični proces

Druga izdaja, 2011

Slovenska izdaja 2017

Založba: UMco

Prevajalec: Branko Gradišnik

Strokovni pregled: dr. Bojan Varjačić Rajko

Besedotvorno svetovanje: prof. dr. Marko Snoj

NASLOV PRISPEVKA:

SLOVENSKI PREVOD PSIHOANALITIČNE DIAGNOSTIKE NANCY MCWILLIAMS

Avtor: dr. Bojan Varjačić Rajko, spec. klin. psih.

Prispevka si nisem zamislil kot recenzijo, saj gre za knjigo, ki je že tako uveljavljena, da bi bilo recenzirati jo pod njeno častjo. Knjiga je namreč postala klasika že takoj ob izidu leta 1994. Zato sem prispevek zasnoval kot kratek povzetek njene strukture in vsebine, podajanje lastnih vtisov ob njej, poseben poudarek pa dajem procesu mojega sodelovanja s prevajalcem.

Prevajalec Diagnostike je Branko Gradišnik, pisec in prevajalec, ki se je ukvarjal tudi s psihoterapevtskim svetovanjem. Prevedel je že dosti strokovnih knjig s področja psihodinamsko usmerjene psihoterapije, med proznimi deli pa je verjetno najbolj znan njegov prevod trilogije Gospodar prstanov. Kako me je sploh našel? Nekega dne me je poklical iz Bratislave in dejal, da mu je bil všeč moj članek o psihoterapiji psihoz, objavljen v Psiholoških obzorjih. V tem članku naj bi Branko videl, da posvečam veliko pozornost jeziku in natančni terminologiji. Sam sem bil sicer precej začuden, saj je bil dotični prispevek za moj okus napisan dosti okorno in me je lektorica temeljito okrcala glede njegovega stila. Kakorkoli že, tako sva se našla. Branko je name vsekakor napravil vtis. Razumel sem, da ga ljudje ali zelo marajo ali ga zelo ne marajo in podobno velja za njegove prevode proznih del. Njegova filozofija prevajanja je, da je jezik sistem, ki lahko rojeva nove besede v smislu Platonovih idej. Slovi kot izumitelj besed. Ni slučajno, da se je Gospodarja prstanov lotil še en prevajalec, saj se mnogi izrazi gorečim ljubiteljem niso usedli v uho. Skratka, začela sva si dopisovati in načrtala sva način najinega sodelovanja. Potreboval me je kot poznavalca psihoanalitične teorije, v enem od pisem pa je napisal tudi nekaj takega: »Jaz sem konjska vprega, ti pa boš jezdec in me boš brzdal.« Hm, sem pomislil takrat, kakšne psihološke pomene vse skriva ta prisposoba! Všeč mi je bilo tudi, da je korene mojega priimka iskal v Varjagih, davnem severnoevropskem plemenu, ne pa v varjači, ki v hrvaščini označuje zajemalko. Kot prevajalec je Branko jezikovni potapljač. Neutrudno išče najboljše izraze,

pri tem pa je izjemno svoboden in ustvarjalen. V začetku sem ga resnično moral brzdati, saj mi je predlagal zares nenavadne prevode nekaterih teoretičnih konceptov. Če bo šlo tako naprej, sem si mislil, bosta bralka in bralec bolj pozorna na eksotiko jezika kot na vsebino knjige. Mislim, da je to razumel in odtlej je šlo lažje. Imela sva veliko dela. Za skromno plačilo strokovnega pregleda sem zagotovo porabil desetkratnik tistega časa, ki sem ga za to sprva namenil. Pilila sva in pilila in imela cele diskusije. In slednjič je izšel prevod, ki je novembra letos dobil Jermanovo nagrado za najboljši prevod strokovne knjige v Sloveniji v letošnjem letu. Menim, da je prevod odličen, s tem pa ne mislim le na terminologijo, pač pa tudi na tekoč, slikovit jezik, ki pa nase ne obrača toliko pozornosti, da bi bil moteč. Branko je uspel preslikati stil Nancy McWilliams, ki ga prav tako odlikujejo zmesi svobode in natančnosti ter strokovnosti in hkrati domačnosti izrazja.

Avtorica je napisala knjigo, namenjeno širokemu občinstvu. Iz nje lahko črpajo tako študenti kot profesorji, tako pacienti kot psihoterapevti različnih smeri. Predznanje iz psihoanalize je morda zaželeno za sproščeno bralsko izkušnjo in učenje, vendar je tudi za novince s področja psihoanalize knjiga povsemumljiva, saj avtorica večino konceptov tudi obrazloži. Za tiste, ki delamo na področju psihiatrije, je knjiga v pomoč pri razumevanju osebnosti, ki seže onkraj psihiatričnih opisov.

Odlika Diagnostike je avtoričina sposobnost integracije različnih psihoanalitičnih konceptov. Določen pojav tako spoznamo z več plati, izriše se celostna in harmonična slika pojava in nobene vojne med različnimi pogledi ni zaznati. V tem smislu je McWilliamsova ena tistih psihoanalitičark, ki išče medsebojno razumevanje različnih teorij in vsaki podeli svojo veljavo. Je strpna in sprejemajoča in to ne le do različnih psihoanaliz, temveč tudi do drugih psihoterapij ter realnosti obravnave psihiatričnih pacientov: *»Intenzivno osredotočanje na konfliktno področje utegne biti za človeka z mejnostno ali psihotično zgradbo preveč; medtem ko se utegne komu na nevrotski ravni zdeti stimulativna in produktivna... Dejansko bo večini klientov v nevrotskem pasu pomagal tako rekoč vsak terapevtski pristop.«* Za ponazoritev konceptov uporablja avtorica vsakodnevni jezik: *»Imam socialno fobijo,«* je zgolj bolj odtujena, bolj razosebljena oblika izjave: *»Tako sramežljiv(a) sem, da je prav mučno.«* ... V dneh pred menstruacijo postane razdražljiva marsikatera ženska, a eno je reči: *»Oprosti, da sem danes popadljiva – prihajajo pozdravčki,«* drugo pa je oznaniti: *»Imam PMDM.«* McWilliamsova podaja dosti kliničnih primerov, ki so pogosto zabavni. Primere podaja tudi iz vsakodnevnega življenja, iz ne-patologije, s čimer doseže, da smo do patologije bolj prizanesljivi: *»Terminologija, ki je nastala striktno z namenom, da bi bila deskriptivna, ... se navzame vrednostnih podtonov in se začne uporabljati, še sploh iz ust laikov, na načine, ki nekaj ... označujejo kot patološko. Očitno so nekatere teme ljudem po sami naravi stvari v spotiko, in najsi se še tako skrbno trudimo, da bi o njih govorili brez vrednostnih prizvokov, se besede, ki jih uporabljamo, z leti navzamejo pejorativnih tonov.«* Integrira, ali natančneje, ne trudi se za integracijo, ampak enostavno piše iz zaloge, ki je že integrirana. Za to pa je potrebna modrost. In morda je prav modrost tisto, kar mi pride na misel, ko skušam z eno besedo opisati njeno knjigo. McWilliamsova prične svoje knjigo takole: *»Večino, tistega, kar ima slediti, je zbrana psihoanalitična modrost, kakor se je nabrala skozi čas.«*

Knjiga je sestavljena iz dveh delov. V prvem delu avtorica pojasni temeljne smeri psihoanalize in njene koncepte s posebnih poudarkom na analizi značaja. Posebej se posveti obrambnim mehanizmom, ki jih razdeli na prvotne in drugotne. Strukturo osebnosti deli na nevrotično, mejnostno ter psihotično in za vsako od struktur že razmišlja, kako se obnaša v psihoterapiji in kaj to pomeni za psihoterapevtski pristop in načine interveniranja. Avtorica posamezne osebnostne motnje (ki jih razlaga v drugem delu) obravnava kot bolj ali manj zrele oziroma izgrajene. Nekdo, ki je odvisnostno moten, bo torej strukturno na nevrotični, mejnostni ali psihotični ravni. V drugem delu sledi natančna razdelava osebnostnih motenj: antisocialne, narcistične, shizoidne, paranoidne, depresivne in manične, mazohistične, obsesivne in kompulzivne, histrionične ter disociativne. Pri vsaki od motenj se posveti razmisleku o gonih, afektih in temperamentu, obrambah in prilagoditvenih procesih, odnosnostnih vzorcih, sebstvu ter transferju in kontratransferju. Ponovno se podrobneje posveča terapevtskim implikacijam, izjemno koristno pa je tudi poglavje o razlikovalnih diagnozah. Kar se tiče osebnostnih motenj, je bilo zame še posebej informativno poglavje o disociativni.

McWilliamsova namreč ugotavlja, da je pacientov, ki alternirajo med različnimi osebnostmi, več, kot jih običajno zasledimo. S svojim pisanjem o tovrstnih pacientih sproži avtorica ponovno zanimanje za disociativno patologijo, ki se jo v psihiatriji pogosto spregleda oziroma pripiše histeriji ali psihozi.

V dodatku avtorica piše o tem, kaj naj vsebuje diagnostični intervju.

Vrnimo se k procesu sodelovanja s prevajalcem. Branko Gradišnik se dilemam v zvezi s prevajanjem posveča v posebnem dodatku k prevodu, objavi pa tudi angleško-slovenski terminološki slovar. Kaj lahko rečemo o slovenskih izrazih za strokovne termine? Namen je bil ohraniti že uveljavljene izraze, za nove ali manj uveljavljene pa najti najspodobnejše in lepo zveneče prevode. Vedno sva izhajala iz strokovnega pomena in konteksta nekega termina, ne le iz besede same. Včasih »stare šare« ni bilo moč pustiti pri miru in takrat je Branko v besedilu izmenjujoče uporabljal tako star kot tudi nov izraz, pogosto pa celo več izrazov, tudi bolj laičnih, če je to npr. dopuščal bolj prozaičen kontekst. Uporabljal je tudi oklepaje z originalnimi angleškimi izrazi, a le pri terminih, katerih prevod bi lahko bralca zmedel. Rezultat takšnega stila je moč primerjati s stilom McWilliamsove; prevajalec skuša naslikati nekaj celostnega s tem, ko v nekem kosu besedila uporabi več izrazov, ki lahko osvetlijo različne pomene originalov. Pa poglejmo nekaj primerov! Kako bi lahko prevedli »containment«, po starem kontejniranje? Branko je predlagal vsaj pet prevodov, slednjič pa izbral zajezovanje, posledično torej zajezovano za »contained« in zajezovalec za »container«. V igri so bili tudi zbranost, zbir in zbiralnica, pa tudi izpeljanke iz vsebovati, kot je npr. vsebnik za kontejner. Ta zadnji je zanimiv zaradi povezave s »sebe« oziroma sebstvom. »Acting-out« je vzdejanjenje. Poglejmo si, kako je v najini korespondenci o tem razmišljal Branko: *Razlikovati je treba med dvema pojmom, za katera je v angleščini v rabi isti samostalnik. Prvi je prevod nemškega Abreagierung, s katerim je Freud že zgodaj označil sproščanje napetosti (ponavadi med seanso), ukleščenege v (potlačenem) spominu na travmo. Slovenski prevedek za to, odreagiranje, je uveljavljen (glej Lešnik v Temeljih psihoanalize), čeprav ima tudi širši laični pomen. V današnji psihodinamski teoriji pa se veliko večkrat bere o acting-outu v povsem drugem pomenu, namreč kot o obrambnem mehanizmu, s katerim se nezavedni konflikti in vzgibi izražajo skozi (tudi parapraktično) vedenje, ne pa skozi misli ali čustva. »Udejanjanje«, ki ga predlaga Lešnik, je namreč pomensko dejansko preveč zasedeno (za vsako pretvarjanje namena, naklepa, želje ipd. v dejavnost). Pri iskanju ustrežnejšega izraza nam pride prav prefiks vz-, ki nakazuje vznik in vzburkanje, vsekakor nehotnost, nezavednost, tudi nepričakovanost dejanja/dogodka. Od tod torej moje vzdejanjenje/vzdejanjanje, vzdejanjiti/vzdejanjati se. O izrazu piše avtorica v poglavju o obrambah, posebej v razdelku Vzdejanjanje itn., kjer pojasnjuje tudi razmerje tega izraza s prevedkom sorodnega enactmenta – po mojem predlogu vzigravanja – saj je ta beseda tudi doslej že rabila za izražanje nehotnosti pojavljanja (vzigraval mu je posmeh, srce mu vzigrava). »Splitting« ni razcep, temveč razcepljanje, kar je logično, saj ne gre za angleški split, ki bi pomenil pasivno stanje. »Abandonment depression« je zapustitvena depresija, mejna osebnost pa je odslej mejnostna. Freudov koncept, v angleščino preveden kot »to undo« je razresničevanje. Mahlerjeve faze individuacije so izleganje, vadba in zbliževanje, individuacija pa se pojavi tudi kot vosebljanje. In tako naprej. Vsekakor zanimivo izrazje in nič ne pretiravam, če rečem, da je prevod Psihoanalitične diagnostike tudi najbolj temeljit premislek o slovenski psihoanalitični terminologiji. Če je se torej izlegla, pa ji želimo, da se tudi vadi in se slednjič zbliža s strokovnjaki, ki te izraze potrebujejo.*

Priporočam!